חתימה לשמה אי רבי מאיר חתימה בעי כתיבה לא בעי דתנן [א]אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על [א]המחובר לקרקע תלשו חתמו ונתנו לה כשר אי רבי אלעזר כתיבה בעי חתימה לא בעי וכי תימא לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי והא שלשה גיטין פסולין דרבנן ולא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה [ב]דתנן ג' גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואלא רבי מאיר היא וכי לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא מדרבנן בעי [ג]והא אמר רב נחמן אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה וחתמו

אי רבי מאיר. דאמר עיקר השטר זו היא חתימתו: **חתימה.** לשמה בעי דכי כתיב וכתב לה אחתימה כתיב כדקתני לקמן (דף כא:) כתב גט על המחובר כשר ואע"ג דכתיב וכתב ונתן[ד] מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שהוא מחוסר כתיבה קלילה ונתינה אפ"ה כיון דחתמו בתלוש מכשר ליה ר"מ אלמא וכתב דקרא אחתימה הוא: **אין כותבין.** לכתחילה על המחובר שמא יחתום במחובר ומפסיל כדפרישית והכי מפ' בפ"ב (דף כא:): **ואי ר' אלעזר.** דאמר מדאורייתא גט שאין עדיו חתומין עליו כשר אלמא וכתב כתיבה היא דמשמע: **כתיבה בעי.** לשמה ולא חתימה: **והא שלשה גיטין פסולין.** דקא חשיב בפ' בתרא (לקמן פו.) וחד מינייהו אין עליו עדים: **דרבנן.** כלומר פסולייהו אפי' לת"ק לא הוי אלא מדרבנן מדקתני אם ניסת הולד כשר: **ולא בעי רבי אלעזר חתימה.** °ופליג עלה ר"א דאפילו לכתחילה תנשא אלמא פסולא דרבנן נמי לית ליה: **שלשה גיטין פסולין.** לכתחילה: **כתב בכתב ידו.** ידי הבעל: **ואין בו זמן.** באי זה זמן נכתב: **ואין בו אלא עד אחד.** וכתב ידי סופר: **ואם ניסאת הולד כשר.** אלמא ת"ק גופיה לא פסיל אלא מדרבנן ומדפליג ר"א עליה שמע מינה אפילו לכתחילה מכשיר: **וגובה מנכסים משועבדים.** גובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות (דף פט.) הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה. לישנא אחרינא גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים. שט"ח נמי קרי גט כדאמר בעלמא (ב"ק דף לה.) וגט חוב שאין בו אחריות: **אלא מפני תיקון העולם.** שמא ימותו עדים ושוב אין לו עדות לפיכך נהגו לחתום דאם ימותו תראה חתימתם לעדים אחרים ויכירוהו: וכי

דתנן אין כותבין במחובר וכו'. הך סוגיא ובסמוך נמי דמוקי רב אשי מתניתין כר' יהודה אתיא כריש לקיש דפ"ב (לקמן דף כא:) דמוקי מתניתין כר"מ דחתמו שנינו דמשמע חתימה ממש אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי התם מתניתין כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי כלומר סיימו כמו תורה חתומה ניתנה דס"פ הניזקין (לקמן דף ס.)[א] ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש להוכיח דר"מ לא בעי כתיבה לשמה כדמסיק בסמוך מדרב נחמן דאמר אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה כו' וא"ת והיכי מוכח מהכא דלא בעי כתיבה לשמה דילמא לכתחילה בעי כתיבה לשמה כדבעי לכתחלה בתלוש וי"ל דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה לא מיתוקמא מתני' כוותיה כיון דדיעבד כשר לא היו מתקנין לומר בפ"נ ועוד דתנן בריש פ"ב (לקמן דף טו.) דאי לא אמר בפני נכתב פסול ותימה לר"י דהכא משמע דלא מיתוקמא מתני' כר"מ משום דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ולקמן (דף ה:) תניא בהדיא המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ ולרבא ניחא דבעי בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי והא דאמר רב נחמן בסמוך דלר"מ מצאו באשפה כשר היינו כשהבעל עצמו נותנו לה או בא"י אבל שולח גט ממדינת הים צריך שיראה השליח כתיבת הגט שיוכל לומר בפני נכתב דלא ליתי לאיחלופי אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאיחלופי אף לפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא כדפירשנו[ב]: **שלשה** גיטין פסולים. איכא דמוקי בפ' בתרא (לקמן דף פו.) הך מתני' כר"מ אע"ג דאית ליה לר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אור"ת דהכא היינו טעמא דהולד כשר דכך היה המטבע שלא יפסל הולד בהנך שלשה[ג] ואע"ג דר"מ סבר וכתב היינו וחתם מ"מ כשר הולד בכתב ידו ואין עליו עדים דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו ואין בו אלא עד אחד למ"ד בפ' בתרא (לקמן פו:) כתב ידו ועד שנינו שפיר אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה ניחוש דשמא סופר כתבו להתלמד וזרקו לאשפה ובאתה האשה והחתימה עליו עד אחד ואין כאן שנים וי"ל שהסופרים חוששים למכשול ונזהרין בכך ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שתחשב כתיבת סופר כעד אחד: **כתב** בכתב ידו ואין עליו עדים. טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה והוי כאין בו זמן וא"ת בשלמא למ"ד בפ"ב (לקמן דף יז.) דתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו הכא בכתב ידו נמי איכא למיחש שמא יחפה אבל למאן דמפרש התם דתקינו זמן משום פירי קשה לר"י מה חשש יש בכתב ידו ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה אע"פ שבא לגרשה ולעשות עמה קנוניא שתגבה מלקוחות שמכר להם פירות[ד] בינתים מאותו הזמן הכתוב בגט עד עכשיו כמו שאנו חושדין את האשה גבי שובר כתובה[ה] בסוף שנים אוחזין (ב"מ דף יט.) א"כ לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות[ו] מזמן הכתוב בו[ז] וי"ל דודאי אינו נאמן ולכך פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה[ח] שלא כדין כשיכתוב הבעל יום שעומד בו ולא יקדים הזמן ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב והיא לא תוכל לטרוף לפי שאנו חושדין אותו שהקדים הזמן ולכך פסלוהו דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה ועי"ל דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו: **יש** בו זמן ואין בו אלא עד אחד. למ"ד כתב ידו ועד שנינו (לקמן פו:) תנא כתב בכתב ידו ואין עליו עדים לאשמועינן דאפ"ה הולד כשר וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך דאפ"ה לא תנשא לכתחילה: **יש** בו זמן. נראה ה"ה דאין בו זמן אלא לאשמועינן אע"ג דיש בו זמן לא תינשא לכתחילה: **רבי** אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים כו'. וא"ת דילמא דוקא כתב בכתב ידו או בעד אחד דאיירי ת"ק מכשיר ר"א וי"ל דהלשון אפילו אין עליו עדים משמע דאין עליו עדים כלל ועוד דקתני דאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם משמע דבעדי מסירה לחוד סגי ונראה לר"י דאף לכתחילה מכשיר ר' אלעזר בעדי מסירה[ט] כדפירש בקונטרס מדקתני לקמן בפ"ב (דף כא:) אין כותבין על הנייר מחוק[י] וחכמים מכשירין ואמר מאן חכמים ר"א[יא] דאמר עדי מסירה כרתי ומשמע מכשירין וכותבין[יב] והדתנן בהשולח (לקמן דף לד:) התקין ר"ג שיהו העדים חותמין על הגט לא שצריך לעשות כן אלא תיקן שילמד להם לעשות כן שלא יצטרכו לעדי מסירה כשירצו להראות לראיה השטר והגט[יג] אבל אם באים לסמוך לכתחילה אעדי מסירה סומכין: **וגובה** מנכסים משועבדים. לשון שני פי' בקונטרס אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים וכן נראה לר"ת עיקר דאפילו בשאר שטרות גובה בעדי מסירה מנכסים משועבדים כדמשמע בפ' בתרא (לקמן דף פו:) דאמר רב הלכה כר"א בגיטין[יד] ובשאר שטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים אלמא דר"א איירי נמי בשאר שטרות וקשה דאמר בגט פשוט (ב"ב דף קעו.) הוחזק כתב ידו בב"ד מהו פי' מהו שיגבה ממשעבדי[טו] ומייתי מהך דגיטין דקתני וגובה מנכסים משועבדים[טז] ומשני שאני התם דאיכא כתובה[יז] משמע דדוקא בגט איירי ולא בשאר שטרות ורשב"ם גרס התם שאני התם דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה פירוש כשנכתב השטר נכתב כדי למוסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה והוי קול כאילו עדים חתומים אבל לעיל איבעיא לן הוחזק כתב ידו בב"ד ומסר בינו לבין עצמו ולא נתכוין אלא להודאה[יח] ולא לעשות שטר שיהיה לו קול והתם לא יועיל אפילו איתחזק בב"ד ורבינו חננאל פי' דההיא דגט פשוט (שם דף קעו.) פליגא אההיא דהמגרש (לקמן דף פו:) ופסק רבינו חננאל שיש לסמוך אההיא דגט פשוט ולא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי והא דפריך סתמא דהש"ס בפירקין (דף יא.) גבי שטר פרסאה דמסרי באפי סהדי ישראל אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי לא קשה לפסק רבינו חננאל דמיירי בחתימי עליה סהדי עובדי כוכבים הדיוטות כדפי' בקונטרס ומשום הכי ס"ד דגבי ממשעבדי כיון דמסרי באפי סהדי ישראל חשיבי הנך הדיוטות כערכאות וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן (יא.) דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה: **וכי** לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא אבל מדרבנן בעי. ופסול בדיעבד דבענין אחר לא מתוקמא מתניתין כוותיה כדפיר' לעיל ואם תאמר ומאי שנא ממחובר דאמר לעיל אין כותבין לכתחילה אבל בדיעבד כשר אפילו מדרבנן דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד ויש לומר דהשתא מוקי ההיא מתניתין דמחובר כרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי: וחתמו

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"א מהל' גירושין הל"ו טוש"ע אה"ע סי' קכד סעי' ד]:

מוסף רש"י

אין כותבין במחובר לקרקע. דכתיב וכתב ונתן, שאינו מחוסר קלילה (לקמן כא:). **ג' גיטין פסולין.** לינשא בו (רשב"ם ב"ב קעו.). **ואם ניסת הולד כשר.** האי תנא לאו כר"מ סבירא ליה דאמר עדי חתימה כרתי, דלר"מ הולד ממזר, ולמאן דמוקי לה בגמ' כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי, ולאו כר' אלעזר סבירא ליה דאמר עדי מסירה כרתי, דהא פליג ר"א בסיפא, אלא כיון דכתב ידו הוא וכתב ונתן קרינא ביה, ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא ומיהו רבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תינשא ואם ניסת הוולד כשר, ודוקא כתב ידו, אבל כתב סופר ואין שם עד הולד ממזר (לקמן פו.). **ואין עליו עדים.** אלא שנמסר לה בפני עדים, דעדי מסירה כרתי לה בדיעבד (ב"ב שם). **ואין בו זמן.** זמן תקנתא דרבנן משום בת אחותו כדאמרינן (יז:) הלכך הולד כשר (לקמן פו.). **אלא עד אחד.** פליגי בה בגמרא איכא למ"ד אכתב ידו קאי, אפילו הכי אשמעינן דלכתחילה לא, ורישא אשמעינן דאפילו אין בו עד אם ניסת הולד כשר, ואיכא למ"ד אכתב סופר קאי ואפילו הכי הולד כשר, דסופר הוה ליה במקום עד שני (שם). **אף על פי שאין עליו עדים.** ואינו כתב ידו, אלא שנתנו לה בפני עדים כשר. לינשא לכתחילה (שם). **וגובה מנכסים משועבדים.** כלומר ואם שטר מלוה הוא אותו השטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שמסרו בפני עדים, גובה מנכסים משועבדים (ב"ב שם). **מפני תיקון העולם.** שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא גרשתיה (לקמן פו.). **אפילו מצאו באשפה.** ולא נכתב לשם אשה כלל (לקמן כו:).

מסורת הש"ס

א) לקמן כא:, ב) ב"ב קעו. לקמן יז: פו., ג) לקמן כג. כו: כתובות פה., ד) [דברים כד],

גליון הש"ס

ברש"י ד"ה ולא בעי ר"א חתימה ופליג עלה ר"א וכו'. ק"ל הא י"ל כפשוטו על הת"ק במה דתולה דווקא שהוא כתב ידו אבל דכתב סופר ואין עליו עדים אפילו בדיעבד פסול בזה הוסיף ר"א דאע"פ שאינו כתב ידו ואין עליו עדים כשר בנתן לה בפני עדים. ואילולי דברי רש"י היה אפשר לפרש דכיון דת"ק קורא שם פסול במה דפסיל לכתחילה לא הוי ליה לר"א למינקט כשר במה דפסול לכתחילה והול"ל דהולד כשר. אח"כ כתב לי נכדי הרב מהו' שמואל בנימין נ' שכבר עמד בזה הגאון בס"ז בספרו תפארת שמואל למהרש"ק:

מוסף תוספות

א. והאי דנקט תלמודא שיטתיה אליבא דר"ל משום דפשטיה דמתני' דחתמו כר"ל משמע. תוס' הרא"ש. ב. עי' רמב"ן ותוס' הרא"ש. שמתרלים. ג. דלא אמרו 'כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין' אלא במה שתקנו בגיטין בלחוד ואינו נוהג בשאר שטרות וכו'. ריטב"א לקמן פו. ד. של נכסי מלוג. תוס' הרא"ש. ה. שמא נכתב בניסן ולא בא לידי הבעל עד תשרי. תוס' הרא"ש. ו. בגט זה. תוס' הרא"ש. ז. עד שתביא ראיה מתי נכתב, ולמה פסלו אותו. תוס' הרא"ש. ח. פירות. תוס' הרא"ש. ט. בלבד בלא עדי חתימה. רשב"א. י. מפני שיכול להזדייף. רשב"א. יא. דמכשיר בדבר שיכול להזדייף. תוס' הרא"ש. יב. מדקאמר ת"ק אין כותבים ואיהו קא מכשיר משמע דמכשירין לכתוב וליתן קאמר. רשב"א ועי' מהרש"א. יג. דכיון שהגט בידה ועדים חתומים בו תלינן דמסתמא נעשה גם בעדי מסירה. תוס' הרא"ש לקמן ד. ד"ה דקיימא. יד. ופרכינן וסבר רב. רשב"א. טו. א"ל אע"פ שהוחזק כת"י בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין. רשב"א. טז. בכתב ידו. תוס' הרא"ש. יז. פי', ע"י שטר כתובה גובה ולא ע"י הגט. תוס' הרא"ש. יח. דמשעת כתיבה שעבד נפשיה. רשב"א. יח. לו בכתב ידו שלוה ממנו מנה. שיטות קדמונים.